

O jednom nemravníkovi aneb Kterak profesora Ševčíka čestného občanství zbvítí chtěli

Díky panu Miloslavu Kuběnovi ze Sloupu jsem se dostal k fotokopii zajímavých materiálů, uložených v boskovické pobožce Státního okresního archivu Blansko. Tam je ve fondu Okresního úřadu Boskovice pod signaturou L (obecní záležitosti) v kartonu č. 275 uložena složka uzavřená r. 1892 „*Spor o čestné občanství profesora F.B. Ševčíka*“. Jde o záležitost, která už dávno upadla v zapomenutí a nikdy nebyla publikována, nabízí zajímavé informace nejen k životu prof. Ševčíka, ale i o situaci v Jedovnicích na konci 19. století. A také nutí k zamyšlení.

Už několik let mám od p. Kuběny i tištěná předvolební provolání prof. Ševčíka „*Ctěným voličům do obecního zastupitelstva městečka Jedovnic na Moravě*“ - 1 exemplář z ledna 1882 a 2 exempláře ze 13. března 1885 – na těch někdo tužkou dopsal poznámky určené neznámému adresátovi.

Minule jsem psal, že se Ševčík i z Vídně zajímal o dění v Jedovnicích, že opakovaně organizoval na dálku vlastní kandidátku pro obecní volby, že jeho provolání k jedovnickým voličům zní dnes příliš pateticky a možná tak znělo již tenkrát a že Horňanského monografie neurčitě zmiňuje, že měl protivníky i mezi „svými“. To vše souvisí s dále prezentovaným sporem (o němž jsem ovšem při psaní minulého textu neměl tušení).

Nejprve velmi stručně odbočení do historie řízení obcí. „Představeným“ obce byl rychtář, který měl soudní pravomoc řešit méně závažná provinění a spory, zodpovídal za vybírání dávek pro vrchnost, zastupoval obec vůči vrchnosti i naopak. Někde rychtáře dosazovala vrchnost, někde šlo o funkci dědičnou, kterou bylo možno i prodat jinému zájemci. Ve městech a městečkách byl kromě rychtáře (jako zástupce vrchnostenské moci) i purkmistr, který byl volen ze členů městské rady – radní (konšelé) pak byli voleni měšťany.

Je zajímavé, že jedovnickým purkmistrem byl v letech 1837 až 1846 Karel Ševčík z č. 73. Jelikož otec F.B. Ševčíka se jmenoval Karel a rodina žila na č. 73, jde tedy (téměř jistě) o otce „našeho“ Františka. To může být zdánlivě v rozporu s tvrzením o chudobě rodiny – ve skutečnosti to spíše svědčí o tom, že tento úřad nebyl zdrojem podstatných příjmů a nutnost hájit zájmy obce i proti vrchnosti mnohé odrazovala.

Od roku 1850 byly státní reformou funkce purkmistra a rychtáře zrušeny – od té doby je situace podobná dnešní. Volili se (na 3 roky) členové obecního výboru (tzv. výboři), ti si zvolili mezi sebou radní a starostu. V letech 1861-75 byl jedovnickým starostou Antonín Ševčík z č. 73, tedy bezpochyby bratr prof. Ševčíka. Právě za jeho starostování bylo prof. Ševčíkovi výborem 6. ledna 1867 jednomyslně schváleno a uděleno čestné občanství. Když jsem v SOKA Blansko vyhledal zápis o tomto rozhodnutí, byl pro mě poněkud překvapivý:

„*PROTOKOL založen při schůzi účastníků k volbě oprávněných, kteří vyvoliti mají 3 údy (tj. volitele), kteří by na určitý den k volbě poslance do sněmu zemského vysláni byli. (...) 2. Zároveň na podaný návrh Emanuela Ševčíka (z č. 36) jest jednohlasně zvolen p. František Ševčík profesor ve Vídni za občana jedovnického a uděleno jemu právo občanské, o čemž se jemu skrze zaslání vyhotoveného diplomu k vědomosti co nejdříve dáti má.*“

Stvrzeno 12 podpisy. Tedy ani zmínka o ČESTNÉM občanství, ovšem pojem „zvolen za občana“ je mlhavý. Jen zmíním, že r. 1880 udělila Ševčíkovi obecní rada Vídně za jeho zásluhy „právo měšťanské“, tedy byl uznán za plnoprávného vídeňského měšťana. Ale „právo občanské“?? I na to dal odpověď boskovický archiv.

Dokumenty ohledně sporu začínají dopisem F.B. Ševčíka z Vídně c.k. okresnímu hejtmanství v Boskovicích ze 13. listopadu 1891. Hejtmanství ho nazvalo „stížnost a ohrazení“. Prof. Ševčík uvádí, že soukromými důvěryhodnými dopisy z Jedovnic byl informován, že ho obecní výbor na svém veřejném zasedání dne 1. listopadu 1891 většinou hlasů 13:5 zbvít čestného

občanství. S odvoláním na obecní zákon označuje toto rozhodnutí za nesprávné a nezákonné. Argumentuje, že a) obecní zákon umožňuje udělit za zásluhy čestné občanství, ale neříká nic o možnosti čestného občanství zbvít (pokud bylo původní rozhodnutí v pořádku) – a co není zákonem povoleno, je zakázáno. Že starosta o tom, co výboru nenáleží, nemá vůbec připustit diskusi, natož hlasování...

Protože výčet písemností a argumentů tak, jak vznikaly a byly zakládány, by mohl působit nepřehledně, uvedu teď podstatné události tak, jak šly v čase za sebou. Vše začalo oním provoláním k voličům před obecními volbami r. 1882. F.B. Ševčík velmi plamenně voličům radí, jaké lidi a proč nevolit a jaké lidi a proč volit („... *Je Vám všem známo, jaká bezbožnost, jaké sobectví, ziskuchtivost, jaké nemravy, rozbroje, různice a jinší nectnosti zahnízdily se u mnohých občanů v Jedovnicích... Jedna z těch příčin jest dozajista ona, že do obecního zastupitelstva nebyli vždy voleni mužově takoví, kteří toho byli všickni úplně hodni... Nenechte se při volbách vésti tou okolností, že jest někdo Váš bratr, strejc, švagr, kmotr... Nevolte nikoho z útrpnosti nebo milosrdenství, tj. nevolte nikoho proto, že má mnoho dětí aneb že vůbec na počestný způsob nemůže snad svou rodinu vyživiti...*“). Následují jména 18 kandidátů, které mu doporučili jedovnickí přátelé jako muže čestné a výzva: „... *A pročez tyto tu uvedené pány volte jednohlasně a ani jedinké jméno nezměňte, neb... mohly by se pak do obecního výboru vlouditi opět osoby, které by pak jen k neštěstí Jedovnic, ano i celého okolí tamto svou vládu prováděly...*“.

Jeho slova patrně měla úspěch, protože novým starostou se po Emanuelu Ševčíkovi z č. 36 stává muž č. 1 kandidátky, hostinský František Pokorný z č. 3. Zajímavé je, že Em. Ševčík (starosta 1876-82) kdysi navrhnul prof. Ševčíkovi udělit čestné občanství, ale na Ševčíkově kandidátce uveden nebyl – i když to může plynout i z jeho věku, znechucení či třeba omezení starostování na dvě funkční období... nevím. F.B. Ševčík ovšem poslal 19.3.1882 ještě další předvolební provolání (které nemám), v němž dal místním přátelům volnou ruku ke změně kandidátů. S výsledkem ovšem spokojen nebyl, jak o tom svědčí ostrá slova jeho následujícího provolání k volbám z r. 1885:

„... *Já varoval Vás tehdy před těmi, jaké Vy jste voliti neměli... vyzýváje Vás... byste ani jedinké jméno na listině ani nezměnili... Tu najednou psal mi p. Julínek, kterého jsem za svého upřímného přítele a i pravého přítele Jedovnic... považovati mohl, že musí prý se ta moje kandidátní listina poněkud změnit, chceme-li, aby naše strana zvítězila. Já, vkládaje pevnou naději v p. Julínka... vyzval jsem Vás otevřeným listem druhým... abyste tedy volili dle kandidátní listiny, kterou vám p. Julínek neb jeho přátelé doručí... S bolem upřímným musím se vyznati, že jest mi toho želeť, že uposlechnul jsme tehdy p. Julínka... Neb do nově zvoleného výboru vetřel se člověk, kterého Vy jste nadarmo v moji kandidátní listině hledali a před kterým já jsem své přítele... co nejdůtklivěji varoval. Tento člověk... nezasluluje... seděti v obecním zastupitelstvu...*“

A konkretizuje, oč jde, byť bez uvedení jména: „*Nevolte žádného muže, který, maje spořádanou a počestnou manželku a i malé dítky, přec k všeobecnému pohoršení svádí mladé nezkušené ženštiny, je balamutě... Člověk, který děvkařství svůj čas věnuje, ten nemůže jej dobrou obce a svým spoluobčanům obětovati a tedy nehodí se docela do obecního výboru... pišete mně... bych proti lidem takovým nic nepodnikal... neb že naposledy oni i na mně se stítí budou...*“

Následuje opět kandidátka s 18 kandidáty a závěrečná výzva, podobná té z minulých voleb: „*Tyto zde uvedené pány volte jednohlasně, ani jedinké jméno nezměňte a varujte se lidí těch, kteří by Vám radili, byste jen jedinké jméno změnili, ... neb takoví lidé jsou nepřátelé Jedovnic...*“

Ševčík si asi neuvědomil, že jeho pohled z Vídně nemusí vystihovat náladu jedovnických lidí, kteří jsou nuceni spolu žít a vycházet. Účinek byl pravděpodobně velmi kontraproduktivní, protože 6. července 1885 se obrací starosta František Pokorný a radní Dominik Kocman (oba byli pro obě období na Ševčíkově kandidátce) německy psaným listem na školní radu Dolního Rakouska (patrně jako na orgán, jemuž prof. Ševčík podléhal), aby zamezili Ševčíkovým agitačním

pamfletům, které urážejí jedovnické muže. V důsledku toho asi prof. Ševčík už vícekrát do průběhu voleb v Jedovnicích podobným způsobem nezasáhl.

S volbami v r. 1885 asi souvisí i nedatovaný Ševčíkův dopis: „*Tak tedy, milý Toufzare, ujměte se této věci vřele, šak já Vám Vaši práci o ní zapravím... a tedy musíte ty p. voliče... v mojem jménu vyzvat, aby... volili jen tak, jak já jim to dobře radím...Kdyby některý neuměl snad dobře čísti, tedy přečtíte mu to svolání... Když se takto voliti bude, tedy bude to jak pro chudého, tak pro zámožnějšího nejlepší, arcit' že lidé nemravni a lháři budou se nad tím durditi...*“

Po volbách 1885 zůstal starostou František Pokorný, v letech 1888-91 starostoval Dominik Kocman. Roku 1891 se stal starostou Josef Šebela – a v listopadu vypukl spor o Ševčíkovo čestné občanství. Citují bod 4 zápisu ze schůze obecního výboru 1.11.1891:

„*Poněvadž shromážděný obecní výbor obce městečka Jedovnice v časopise „Hlasu“ č. 245 nadepsaný „Hejtmanství boskovického“ jednohlasně na naši obec vztahuje a všeobecně mínění zavládá, že dopisovatelem tohoto dopisu jakož i podobného dopisu v „Našinci“ nikdo jiný nežni nežli penz. profesor František Ševčík, a poněvadž v obou těchto dopisech surově naše obec jest napadaná, navrhuje p. starosta, aby se p. Frant. Ševčíkovi odejmulo čestné občanství, jenž mu bylo v sezení obecního výboru roku 1867 dne 6. ledna uděleno, a dává o návrhu tomto listky hlasovati. Budeli návrh tento většinou přijat, budiž p. Frant. Ševčík novinami a dopisem od obecního představenstva vyzván, aby dokázal, že nejní pisatelem ani zasilatelem těchto článků. Podařili se jemu důkaz o své nevině provésti, budiž veškeré jednání v tomto směru anulováno a budiž i nadále za čestného občana považován. Nedokázeli ale nevinu své, pak nebude usnešení většiny platnosti. Pro návrh odejmutí čestného členství odevzdáno 13 hlasů, 4 hlasy proti návrhu, 1 hlas prázdny. Jest tedy návrh přijat.*“

Obecní výbor tedy přijal presumpci viny a Ševčík, jenž požadované důkazy těžko mohl předložit, se obrátil 13.11.1891 se stížností na okresní hejtmanství. Kromě a) výše uvedeného označení rozhodnutí za nezákonné uvedl i další logické argumenty:

b) Obecní zákon dává obecním výborům právo vyznamenat a pochválit zasloužilé občany, ale nedává jim právo je kárat a trestat – to je vyhrazeno státní moci. Jedovnické rozhodnutí je takovýmto trestem. Jelikož čestné občanství obdržel za své zásluhy o Jedovnice, pak napadené rozhodnutí de facto tyto zásluhy popírá, jako by nikdy nebyly.

c) Zmiňuje oba články „Z okresu hejtmanství boskovického“ (v Hlasu) a „Z Jedovnic“ (v Našinci), které vyšly v říjnu 1891, oba „...*ličící ostře zlořády v obci, zmiňující se též o jednání starosty Šebely a jiných výborů a nevyborů*“. Píše, že není autorem ani zasilatelem těchto zpráv, leč že s jejich osnovou úplně souhlasí, neboť se zakládají na pravdě. A i kdyby (hypoteticky) byl autorem, nemá obec právo mu čestné občanství odebrat. Zmiňuje i zákon o svobodě vyjadřování, znovu však opakuje, že není autorem oněch příspěvků.

d) Závěrem žádá, aby hejtmanství zneplatnilo listopadové rozhodnutí obecního výboru a aby toto rozhodnutí bylo veřejně vyvěšeno v Jedovnicích.

15.11.1891 je datován dopis pěti jedovnických výborů (patrně těch, co nesouhlasili) c.k. okresnímu hejtmanství, kde mj. stojí: „... *Bohužel při hlasování obdržel Šebela na svůj návrh vjetšinu a taky hned panu profesorovi to v novynách „Moravských listech“ sdělili... My, níže podepsaní výborové neuznáváme toto usnešení za zákonité a prosím c. a k. okresní hejtmanství, by toto usnešení několika jen výborů za neplatné uznalo a zrušilo.*“

Okresní hejtmanství 16.11.1891 písemně vyzvalo představenstvo obce, aby do 3 dnů zaslalo protokol z jednání 1. listopadu. Obec reagovala 19.11.1891, zaslala nejen opis protokolu z 1.11.1891, ale také opis protokolu z 6.1.1867, opis listu dolnorakouské školní radě, dopis Toufárovi, tištěná Ševčíkova svolání z let 1882 a 1885. A našli nový argument: „*V úctě podepsaní dovolují si podotknout, že dle právního znění protokolu od 6. ledna 1867 profesoru*

Ševčíkovi pouze občanské právo uděleno bylo a také pouze v takovém sezení, které k tomuto usnášení nebylo kompetentní... Jelikož hledí veřejný pořádek v naší obci podrýt, byl v úctě podepsaní starosta obce od občanů vyzván, aby tomuto dlouholetému trápení, nesváru konec učinil... Vzhledem k této okolnostem jeví se býti toto jednání ospravedlněno.“

Okresní hejtmanství bylo jiného názoru, dalo plně za pravdu Ševčíkovým argumentům a 21.11.1891 písemně oznámilo Ševčíkovi i do Jedovnic, že: „...*udělení čestného občanství předpokládá skutečné zásluhy... které ani později odčiněny býti nemohou... Obecní zastupitelstvo.. proti stávajícím zákonům jednalo.*“ Hejtmanství zakázalo provést napadené usnesení a sdělilo, že proti rozhodnutí se lze do 14 dnů odvolat k místodržitelství do Brna.

Jedovničtí výborové se nevzdali a opravdu se 1. prosince odvolali k c.k. moravskému místodržitelství v Brně. S příloženým opisem protokolu ze 6.1.1867 a volebními prohlášeními opět argumentovali, že bylo uděleno jen „právo občanské“, že Ševčík ho užíval klamným způsobem jako „čestné občanství“. Dále, že schůze výboru se tehdy měla zabývat volbou volitelů do zemského sněmu a že tedy i usnesení o udělení „práva občanského“ má být podle čl. 9/3 obecního zákona zneplatněno. Že svoláními šval proti sobě občany a že jde o to, aby v obci zavládl pokoj. Místodržitelství postoupilo k dalšímu šetření záležitost boskovickému hejtmanství. To 9.12.1891 vyzvalo obec, aby zaslalo všechny seznamy voličů k obecním volbám po r. 1867 a současně prof. Ševčíka, aby doložil notářsky ověřený opis diplomu o udělení čestného občanství.

21. prosince poslal prof. Ševčík ověřený opis diplomu z r. 1867, který si nejdříve musel nechat poslat ze svého domu č. 49 v Jedovnicích k notářskému ověření ve Vídni. V diplomu se jasně mluví o udělení čestného občanství a diplom stvrdilo podpisy (všech?) 18 členů obecního výboru. Ševčík dále uvádí, že na veřejně vyvěšovaných seznamech voličů byl obcí titulován jako čestný občan a nikdy nezazněla námitka, že stávající starosta Šebela byl posledních 9 let obecním tajemníkem a sestavoval ony volební listiny s titulem „čestný občan“ a že dnešní Šebelovy argumenty jsou vedené zlým úmyslem a vědomě nepravdivé.

Jedovničtí představitelé odepsali 22. prosince, že žádné volební listiny nemají k dispozici. 2.1.1892 hejtmanství odpovídá, že nežádalo volební listiny, ale seznamy voličů, a nařizuje jejich zaslání do 8 dnů. 25. ledna hejtmanství zaslání urguje. A konečně 4. února vydává hejtmanství definitivní rozhodnutí – „právo občanské“ z protokolu ze 6.1.1867 je jen zjevnou formální chybou zapisovatele, diplom jednoznačně potvrzuje „čestné občanství“, toto čestné občanství vždy uznával i obecní výbor, jak plyne ze seznamů voličů – a nakonec i ze zápisu schůze 1.11.1891.

A teď přichází i vysvětlení oněch tužkou psaných poznámek na 2 exemplářích Ševčíkova svolání z r. 1895. U odstavce o svádění mladých nezkušených žen je na jednom připsáno: „*Tento nemravnik splodil již dvě děcka (jedno žije ještě) s onou ženštinou, kterou takovým způsobem svedl – a vydrží je i a dochází k ní veřejně; no až ústně více!*“ Na druhém je připsaná poznámka lakoničtější, leč jasná: „*Šebela*“.

Otázkou je, kdo byl autorem oněch textů v Hlasu a Našinci – možná spíše někdo z jedovnických stoupenců, protože Ševčík patrně nebyl zvyklý psát anonymy. A co by asi F.B. Ševčík řekl dnes- ať už hvězdné Ordinaci či politickým špičkám?

Josef Plch

[In: Informace Úřadu městyse Jedovnice 6/2009, prosinec](#)